

Vithetsstudier är ett fält i fritt fall

2022-05-05

©Bonnier

Alla artiklar är skyddade enligt upphovsrättslagen. Om inte annat följer av gällande avtalslicens får artiklar inte vidare distribueras, kopieras, överföras till något annat medium eller översättas uten särskilt medgivande från rättighetsägaren.

Klicka här för att läsa artikeln.

KULTUR

Kulturchef: Karin Olsson, karin.olsson@gt.se Tel: 031-725 90 00 På nätet: GT.se/kultur
Adress: GT Kulturen, Box 417 28 Göteborg E-post: redaktionen@gt.se

TORSDAG 5 MAJ 2022

7529

DAGAR HAR DEN
SVENSKA JOURNALISTEN
DAWIT ISAIK NU SITTIT
FANGSLAD I ERITREA

Stöd arbetet för hans frigivning på bankgiro
5045-0295. Läs mer på www.freedawit.com

2391

DAGAR HAR DEN
SVENSKA FÖRLÄGGAREN
GUL MINHAI NU VARIT
FAST I KINA

Stöd arbetet för Gul Minhai.
Läs mer på <http://freogulminhai.org>

SKIFTE MOT SYNLIGGJORD VITHEIT. Bland antologins 27 bidrag finns en analys av den brittiska tabloidpressens reaktioner på Meghan Markle. Foto: PETER DEJONG/AP

Vithetsstudier är ett fält i fritt fall

"Routledge handbook of critical studies in whiteness" är den första gedigna antologin om kritiska vithetsstudier på många år.

Hynek Pallas ser ett fält som målar in sig i ett farligt hörn när det säger att alla problem beror på rasism.

För tio år sedan publicerade jag avhandlingen "Vithet i svensk spelfilm 1989-2010". Kritiska vithetsstudier var ett okänt fält i Sverige och folk var förbryllade. Vadå vithet? Att det handlade om den sociala och ideologiska konstruktionen av ras, om att rikta blicken mot osynliga normer, gjorde få klockare.

Internationellt var vithetsstudier redan ifrågasatta. Vissa såg en aktivistisk disciplin där svaren var givna på förhand. Andra, även rasistforskare, menade att det bara gav vita möjlighet att prata på om sitt favoritämne – sig själva. Det bar korn av sanning. Det

störde mig redan då att termen "vit överhöghet", som innebär att alla vita deltar i och tjänar på rasismen, betraktas som en oproövbar självklarhet. Eller att detta orsakas av "kapitalism" och "nyliberalism". Och visst var många forskare vita. Men ofta invandrare och minoriteter – erfarenheter som var grund till en skarp blick på nationella konstruktioner av vithet.

I dag är vithetsstudier välkända. Den amerikanska vithetsföreläsaren Robin DiAngelo hör till senare års bäst säljande författare i det antirasistiska facket. Redan innan hennes bok "Vit skörhet" publi-

cerades på svenska förra vintern började fältet bli utskällt även här. Kritikerna menar att om man uppmärksammar vithet så står det i konflikt med idealen om

"färgblind" antirasism. I ett land som inte för statistik på basis av ras, knappt ens använder ordet, betraktas det med misstänksamhet. Faktum är att vi aldrig har pratat så här mycket om vithet. Populister uppvakar "vit arbetarklass". Viktor Orbán påstår att "kristen europeisk vithet" är hotad. Och "vita privilegier" har blivit ett begrepp i Black lives matter-protesternas kölvatten. Även termen "vit skörhet" är ett exempel på synliggörande: den betyder att vita upplever sådant obehag när de ska prata om rasism att de agerar irrationellt.

Vithetsfältet har därmed anledning att ompröva gamla sanningar och ställa nya frågor. Vad händer till exempel när "vit" omvandlas till en identitet bland andra? Det har skett i händerna på ytterhögerns favoritforskare Eric Kaufmann som i boken "Whiteshift" (2018) avfärdar rasism som "vitt självintresse" (20/6/19 GP Kultur). Och är det rimligt att arbeta med en tes som "vit skörhet" när den omöjliggör individuell agens baserad på hudfärg?

Eller att som DiAngelo mena att vita judar aldrig har "tvingats reflektera" över rasens betydelse? (GT 10/2/21)

Jag ser därför fram emot intellektuell rannsakan och utmaning när jag öppnar "Routledge

SAKPROSA

"ROUTLEDGE HANDBOOK OF CRITICAL STUDIES IN WHITENESS"
Red: Shona Hunter och Christi van der Westhuizen
Routledge, 414 s.

handbook of critical studies in whiteness" – den första stora översiktsantologin på länge i vithetsfältet.

Att redaktörerna Shona Hunter och Christi van der Westhuizen, rasforskare från England respektive Sydafrika, har samlat en bred skara skribenter bortom det USA som så ofta dominerar frågan är lovande. Liksom att deras introduktion slår fast att den som är vit fram tills nyligen kunde leva ett liv utan särskild påminnelse om detta. Men att vithet för andra personer eller i andra länder – som Sydafrika – inte har varit osynlig.

Detta skifte mot synliggjord vithet går som en röd tråd genom antologins 27 bidrag. Här finns analyser av antimuslimska tendenser i evangelisk kristendom, den brittiska tabloidpressens reaktioner på Meghan Markle, vithet i sionismen samt bristande representation på omslag till Sydafrikanska gaytidningar. Svenske Tobias Hübinette kombinerar på ett intressant sätt adoption med konstruktionen av vår antirasistiska självbild.

En analys av sociologiska studier av sexturism i Karibien bjuder på en nödvändig varning om vad som sker när akademiker biter sig fast i ideologi. Så sent som 1995 kunde sådan forskning utgå ifrån en färgblind, radikalfeministisk tanke om alla mäns överordning. De

Tobias Hübinette.

Black lives matter-protester.

Foto: DANIEL SHULAR/AP

kunde inte köpas av vita kvinnor, och forskarna kallade dessa sexresor för "romantisk turism".

Det kunde man ju ha dragit lärdom av i handboken. För tyvärr sätts tonen och den ideologiska linjen tvärt i redaktörernas introduktion. Språket är svärgenomträngligt även för en som har disputerat i ämnet. När någon av de återkommande frågorna inte anses tillräcklig så kombineras den med ett extra prefix. "Nyliberal" ("neoliberal") är ett favoritbegrepp – 108 förekomster på 414 sidor – men exakt vad "ny-nyliberal" betyder förblir oklart. Gränsen mellan liberal och extremhöger grumlas, och "vit överhöghet" sägs underhållas av "raskapitalism".

I stället för att se hur utvecklingen på senare år även har inneburit antirasistisk medvetenhet utgår man ifrån miss-tänksamhet.

Vita personers sorg och ilska efter mordet på George Floyd

påstås vara "en förskjutning av deras verkliga känslor för rasifierade". Något som är en "börda" för svarta. I likhet med DiAngelos tes om "vit skörhet" – som hyllas i antologin – antyder resonemanget att vita progressiva är rasister som gör skada.

Varför? Antologin igenom syns läsningen som uppstår när man utgår ifrån att vita tjänar på vit överhöghet och strukturell rasism. Att populisterna medvetet bollar med begreppet "vit arbetarklass" – i Brexit, valet av Trump och röster på Sverigedemokrater – har skapat tankeordna i vithetsfältet.

Redan 1935 formulerade sociologen W. E. B. DuBois begreppet "psykologisk lön". Det förklarar hur vita arbetare i ett rasistiskt samhälle får en slags ersättning i form av att de kan uppleva sig som förmer än den som inte är vit. DuBois begrepp var en grundpelare som kritiska vithetsstudier stod på.

2022 tycks ingen våga säga att detta spelar roll i populistiska reaktioner, att vit arbetarklass kan tycka sig ha tappat

Hynek Pallas.

status och att upplevd förlust är farlig. Och om även vita arbetare kan vara samhällsförlore – då skulle man kanske behöva hålla igen om deras "vita privilegier"?

I stället anfaller man dem som gör sådana analyser. I ett kapitel om Brexit får vi veta att det är "anti-intersectional intersectionality and an anti-identity politics identity politics" – vilket producerar "artificiellt offerskap", legitimerar fascisternas ärenden och "approprierar svarta feministers verktyg".

Det finns bra vithetsforskning världen över. Just nu är det företrädare för fältets färska etablering i Öst- och centraleuropa som visar hur flyende ukrainska romer särbehandlas negativt (en region jag saknar i antologin). Vithetens roll i svensk självförståelse och rasism har briljant avhandlats av Tobias

Hübinette och Catrin Lundström i boken "Vit melankoli" (2020).

"Routledge handbook of critical studies in whiteness" innehåller lyckade bidrag om allt från vithet i Zimbabwe till ytterhögerens syn på vithet. Men den genomgående oviljan att rucka på förgivettagna sanningar om maktstrukturer avtäckar ett fält i kris. Rädslan för att rasera en förklaringsmodell där alla problem beror på rasism leder till mindre öppenhet och mer extremism. Routledge är världens största förlag för akademisk litteratur, och handboken kommer användas brett i universitetsstudier om rasism – något som gör vissa bidrag direkt olämpliga. Som när hudfärgens signifikans för individens tänkande dras obehagligt långt. Ett kapitel om "vitt frälsarkomplex" inleds med att forskaren förklarar att hon på grund av sin hudfärg har livslång avprogrammering av sin mentalitet framför sig. Det är en direkt parallell till hur borgerlighet på 70-talet skulle drivas ur individer i sektvärdstern. Vilket inte slutade särskilt bra.

Den som i en tid av växande vit identitetspolitik väljer att ägna sig åt påhittade fiender i stället för att bygga bred antirasistisk front – även med vita liberaler – den kommer att få ett lika hårt uppvaknande.

Hynek Pallas
kulturen@
expressen.se
Hynek Pallas är författare, kritiker och medarbetare på GT:s kultursida.

Friskt, fruktigt vitt vin med blommig aromatik

84 sek

Albert Schoech Alsace 2020 – Art.nr. 2135 – Alk. 13.00%

Alkohol kan orsaka skador på lever och bukspottskörtel

LÄS MER KULTUR VARJE DAG – PÅ GT.SE